

ДВУБОЯТ МЕЖДУ ЖИВОТА И СМЪРТТА В БАЛАДАТА „ХАДЖИ ДИМИТЪР”

I. КАК ПЪРВАТА СТРОФА ДОКАЗВА ЗАДАДЕНАТА ТЕМА?

Жив е той, жив е! Там на Балкана
Потънал в *кърви, лежи и пшпка*,
юнак с *дълбока на гърди рана*,
юнак в младост и сила мъжка.

ЖИВОТ	СМЪРТ
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Отделните думи се асоциират с живота; ✓ Отрича се исторически доказаното, че Хаджи Димитър е мъртъв 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ <i>исторически факти за действителната смърт на Хаджи Димитър;</i> ✓ <i>асоциации със смърт</i>

Този смислов парадокс определя жанровата специфика на творбата – БАЛАДА – лиро-епическо произведение с легендарно-фантастичен сюжет.

II. КОИ СА ИЗМЕРЕНИЯТА НА ТОЗИ ДВУБОЙ МЕЖДУ ЖИВОТА И СМЪРТТА, МЕЖДУ РОБСТВОТО И ВОЛНИЯ ПОЛЕТ И КАК СЕ РАЗВИВА ТОЗИ ДВУБОЙ?

1. ВЪВ ВРЕМЕТО

A) 1.- 6. СТРОФА се обобщава дневната картина

B) 7. - 11. СТРОФА е нощната картина – в смислово отношение това е преход от робството към Балкана – *двете части са очертават като дълбоко сродни, защото са част от неизбежния кръговрат на времето, но същевременно и драматично конфликтни, т.е. потвърждаване на философската максима за единството и борбата на противоположностите* / символ на това раздвоение се явява пречупената на две сабя/.

B) Времето е побрало двубоя в една „рамка”, която в кръг затваря проблема за вечната борба и победа – 12. СТРОФА е своеобразно повторение на 1.СТРОФА – възвръщането на утрото и затварянето на денонощния кръг придава на цялото описание значение на **повторяемост**, за вечна борба и победа, за надмогване на физическата смърт чрез духовно извисяване – **обърнете внимание на глаголните форми в 7.строфа – сег.вр., св.вид = повторяемост, сигурност, вечност.**

Г) Но се натъкваме на един **парадокс** – времето се движи в кръг, което означава освен повторяемост и **застиналост**, като че ли денят е един и същ.

Д) ИЗВОД: Тези две противоположности се сливат в една художествена цялост, т.е. времето застива, за да се предаде двубоят между живота и смъртта.

2. В ПРОСТРАНСТВОТО

А) Робството – свързано с полето, жътварките, робските песни, изпепеляващото слънце.

Б) Героизмът се свързва с преминаването на юнака във вселената – символи са небето, Балкана, който придава национално звучене на подвига. Митологизиран е образът на слънцето, като символ на живот.

В) *Символите на робството и героизма се откриват в първите три строфи – противопоставени и взаимно проникващи.*

Г) СТРОФА има обобщителен патос – 6. СТРОФА бележи рязък поврат към живота, към картината на деня, като че ли в потвърждение на обобщителния патос, а баладичният елемент, изразен чрез оксиморон / **вълк – кротко!**, придава свръхестествени измерения на подвига.

3. МОТИВЪТ ЗА ЮНАЧЕСТВОТО И ПОРАЖЕНИЕТО

А) В 1.СТРОФА лирическият герой е наречен юнак, името на баладата потвърждава тази представа.

Б) Във 2. СТРОФА е внушено чувството за безнадеждност, което преобладава – олицетворение на крайното страдание, слизането в преизподнята на поражението, все още юнакът е в сферата на проклятието, тепърва предстои полетът на духа / **захвърлил, строшена, очи тъмнеят, глава се люшка, уста проклонат!**.

В) В 3. СТРОФА чувството за безсилие и самота се засилва – повторение на отделни фрази от 1. строфа, засилени чрез инверсия и поставяне на глагола „**лежи**” в началото на стиха (ефекта на емоционалното ударение).

Г) 4. СТРОФА представлява **песимистичната кулминация**, осъществена чрез емоционалната реч на лирическия аз – възклицания, повелителна интонация, накъсана реч, анжамбмани.

✓ **...Ще загине и тоя юнак...** - въпреки началното отрицание, смъртта е видяна очи в очи- това е най-ниското стъпало на бездната, когато смъртта е осъзната; оттук започна победният полет към безсмъртието.

✓ **...Но млъкни сърце!** – повелителната интонация разкрива огромната скръб на лирическия говорител, който със сърцето си е прозрял силата на поражението, но ако сърцето замлъкне, започва да говори разумът.

Д) 5. СТРОФА – звучи убедително и категорично – всичко, което е част от света на страдащия герой присъства в обобщен вид в тази строфа – (**земя и небе, звяр и природа, певците и песните, които пеят за него**)

4. ОБРАЗЪТ НА САМОДИВИТЕ

А) Допълва представата за двубоя между живота и смъртта.

Б) Този образ е в контраст с образа на робините в полето.

В) Чрез този образ читателят се пренася от реалното, от гибелта като физическо състояние към непознатото, красивото, неизживения живот:

✓ **Как в песента е осъществен този контраст?** – на лексикално ниво, чрез контекстови антоними – *трева зелена / жътва е сега; вода студена / грей слънце в таз робска земя; чудни, прекрасни песни / жални песни*

✓ **Как звучи в емоционален план нощната картина?** – Ботев талантливо се е предпазил от сладниково-романтичните описания; чувства се драматичният сблъсък с жестоката истина чрез мотива за духа на Караджата. Споменаването на името напомня за погрома; с търсенето на неговия дух се загатва, че нощта ще свърши.

✓ **Но съмна вече!** – когато се е стигнало до предела на задушевното преживяване, следва обрат към реалността, към началото. Създава се впечатление, че всичко ще се повтори – трагично, но и с някаква надежда, че духът е безсмъртен.

5. РЕАЛНОТО И ФАНТАСТИЧНОТО

А) Изборът на жанра „балада” го предполага.

Б) Сблъсъкът между физическата смърт и духовното извисяване също предполага баладични елементи.

В) Двубоят между живота и смъртта, кръговратът във времето предопределя смесване на реално и фантастично */реалните, земните животни се издигат до сферата на фантастичното чрез действията си, покорени от силата и волята на юнака; а самодивите слизат на земята, като нежни, грижовни сестри/* - 6.СТРОФА, 8.-9. СТРОФА

6. МОТИВЪТ ЗА ПЕСЕНТА

А) Самата творба възприемаме като песен – символ на възхвала.

Б) Песента е четвъртото пространствено измерение в баладата след полето, Балкана и небето.

В) **Каква е песента в тези символни пространства?**

✓ **ПОЛЕТО** – паят жетварки, пейте робини, тез тъжни песни

✓ **БАЛКАНА** – хайдушка песен

✓ **НЕБЕТО** – самодиви чудни, прекрасни песни поемнат

✓ **ВСЕЛЕНАТА (обобщена представа за земя и небе)**- като многогласен хор певци песни за него паят

Г) Характерни качества на песента:

✓ **тъжна и светла;**

✓ **робска и бунтовна**

✓ прераства във възхвала на подвига, сплотява материалното и идеалното; действителното и фантастичното; родовото и космическото.

